

YOSHLARDA DINIY EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Nazarov Ilxom Alimovich

*malaka oshirish instituti maxsus-kasbiy fanlar
kafedrası katta o'qituvchisi podpolkovnik*

Annotatsiya: Maqolada yoshlarda diniy ekstremizmga mafkuraviy qarshilik shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar ko'rib chiqiladi. Yoshlarning radikal g'oyalarga qarshi turish qobiliyatini belgilovchi ijtimoiy, ma'rifiy, madaniy-psixologik jihatlar bayon etilgan. Ekstremistik g'oyalarning oldini olishda davlat, oila, ta'lim muassasalari, diniy arboblar va ijtimoiy tarmoqlarning o'rni tahlil qilinadi. Tanqidiy fikrlash, bag'rikenglik va o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyatni rivojlantirish uchun yoshlar bilan ishlashning ilg'or tajribasi va usullari alohida ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: mafkuraviy immunitet, diniy ekstremizm, yoshlar, tanqidiy fikrlash, bag'rikenglik, profilaktika, davlat siyosati, axborot xavfsizligi, media-ma'rifat.

Zamonaviy dunyo, ayniqsa, radikal mafkuralarga eng zaif bo'lgan yoshlar o'rtasida diniy ekstremizm tahdidlari kuchayib bormoqda. Yoshlarning ekstremistik guruhlariga qo'shilib ketishining oldini olish uchun ularda mafkuraviy immunitetni – buzg'unchi targ'ibotlarga qarshi turish, ekstremistik g'oyalarga tanqidiy munosabatda bo'lish qobiliyatini shakllantirish zarur.

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish omillari

1. Ijtimoiy omillar

- Oilaning roli. Oila asosiy qadriyatlar va me'yorlarni shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Barqaror va qo'llab-quvvatlovchi muhit buzg'unchi g'oyalarga qarshilikni rivojlantirishga yordam beradi.

- Ijtimoiy muhitning ta'siri. Do'stlar va murabbiylarning ijobiy ta'siri ekstremistik jamoalarga aralashish ehtimolini kamaytiradi.

- Iqtisodiy barqarorlik. Ishsizlik va qashshoqlik ko'pincha yoshlarning ekstremizmga jalb etilishiga sabab bo'ladi. Iqtisodiy qo'llab-quvvatlash va o'zini o'zi amalga oshirish imkoniyatlari xavflarni sezilarli darajada kamaytiradi.

2. Tarbiyaviy omillar

- Tanqidiy fikrlash. Axborotni tahlil qilish va faktlarni manipulyatsiyadan ajrata olish qobiliyatini rivojlantirish ekstremistik tashviqotga qarshilik ko'rsatishning asosidir.

- Din sohasida ta'lim. Turli dinlarning asoslarini bilish yoshlarga buzilgan diniy talqinlarni tan olish va rad etishga yordam beradi.

- Axborot xavfsizligi. Internetdan to'g'ri foydalanish va soxta narsalarni tan olishga o'rgatish ekstremistik materiallar ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

3. Madaniy-axloqiy omillar

- Boshqa madaniyatlarga nisbatan bag'rikenglik va hurmat. Turli milliy va diniy guruhlariga nisbatan hurmatli munosabatni shakllantirish madaniyatlararo keskinlik darajasini va radikallashuv ehtimolini kamaytiradi.

- Madaniy va ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish. Yoshlarning faolligini rag'batlantiradigan dasturlar ularning ijtimoiy tarmoqlarini mustahkamlaydi va ekstremistlar tomonidan ko'pincha foydalaniladigan izolyatsiya xavfini kamaytiradi.

4. Psixologik omillar

- Hissiy barqarorlik. Barqaror psixikaga ega bo'lgan yoshlar manipulyatsiya qurboni bo'lish ehtimoli kamroq. Psixologik yordam ekstremizmga olib keladigan stress va muammolarni engishga yordam beradi.

- shaxsiy javobgarlikni shakllantirish. Shaxsiy mas'uliyatni va o'z harakatlarining oqibatlarini anglashni tarbiyalash buzg'unchi amaliyotlarda qatnashish ehtimolini kamaytiradi.

Immunitetni shakllantirishda jamiyatning roli

1. Davlat siyosati

Maktablar, oliy o'quv yurtlari va jamoat tashkilotlari darajasida ekstremizmning oldini olish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilib, amalga oshirilayotgani yoshlarning ekstremizmning xavf-xatarlari va yollash usullaridan xabardorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

2. Ta'lim muassasalari

Tanqidiy fikrlash, mediasavodxonlik va etika kurslarini joriy etish yoshlarda barqaror dunyoqarashni shakllantirishda muhim qadamdir.

3. Ommaviy axborot vositalari

Bag'rikenglik va o'zaro hurmat g'oyalarini ommalashtirishga qaratilgan sifatli kontent yaratish yosh avlod o'rtasida ijobiy qadriyatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

4. Diniy yetakchilar

Diniy jamoalar va yetakchilar e'tiqodning asl asoslarini oydinlashtirish va ekstremistik talqinlarni fosh etishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Xulosa

Yoshlarda diniy ekstremizmga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish oila, ta'lim muassasalari, davlat va butun jamiyatning o'zaro hamkorligini taqozo etuvchi murakkab, ammo zarur jarayondir. Faqat kompleks yondashuv orqali radikal g'oyalarning yosh avlodga ta'sirini kamaytirish, ularning rivojlanishi uchun barqaror va bag'rikenglik muhitini yaratish mumkin.

Yoshlarda diniy ekstremizmga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirishda quydagi ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarga e'tibor qaratish talab etiladi:

1. Mafkuraviy immunitet tushunchasi:

Mafkuraviy immunitet – shaxsning tanqidiy fikrlash, ijtimoiy qadriyatlarni anglash va barqaror e'tiqod tizimi orqali buzg'unchi mafkuralarga, jumladan, diniy ekstremizmga qarshi turish qobiliyatidir.

2. Yoshlar auditoriyasining xususiyatlari:

Yoshlar psixologik xususiyatlar, o'zlikni izlash, hayotda etuklik yo'qligi sababli ekstremistik g'oyalar ta'siriga eng zaif guruh hisoblanadi.

3. Ekstremizmning oldini olishda oilaning o'rni:

Oila asosiy qadriyatlar va dunyoqarashni shakllantiradi. Ochiq muloqot, qo'llab-quvvatlash va axborotga tanqidiy yondashuvni singdirish radikallashuv xavfini kamaytiradi.

4. Tanqidiy fikrlash himoya vositasi sifatida:

Axborotni tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantirish yoshlarga ishonchli ma'lumotlarni ekstremistlarning manipulyatsiya g'oyalaridan ajratish imkonini beradi.

5. Ta'lim dasturlari:

Maktab va oliy o'quv yurtlarida dinshunoslik, mediasavodxonlik va bag'rikenglik kurslarining joriy etilgani yoshlarda barqaror dunyoqarashni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

6. Ijtimoiy tarmoqlarning roli:

Ijtimoiy tarmoqlar ekstremistik targ'ibotning asosiy kanallaridan biri hisoblanadi. Internetdan xavfsiz foydalanishni o'rganish radikal g'oyalar ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

7. Madaniy va ijtimoiy loyihalar:

Madaniyatlararo va dinlararo muloqotlarda, ko'ngillilar harakati va ijodiy tashabbuslarda ishtirok etish ijtimoiy rishtalarni mustahkamlaydi va ekstremistlar tomonidan qo'llaniladigan izolyatsiya xavfini kamaytiradi.

8. Psixologik yordam:

Psixologlar bilan ishlash yoshlarga ichki nizolar va stresslarni engishga yordam beradi, bu ekstremistlar ishga yollash uchun foydalanishi mumkin.

9. Davlat siyosati:

Ekstremizmning samarali oldini olish uchun yoshlarga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish, internet makonini nazorat qilish va bag'rikenglikni targ'ib qilish orqali davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash zarur.

10. Din peshvolarining roli:

Diniy yetakchilar tinchlik, insonparvarlik va boshqa dinlarga hurmatni targ'ib qilish orqali ekstremistik talqinlarga qarshi turishlari mumkin.

11. Integratsiyalashgan yondashuv:

Mafkuraviy immunitetni shakllantirish oila, ta'lim muassasalari, davlat, diniy jamoalar va butun jamiyat hamkorligidagina mumkin.

12. Profilaktika tadbirlarining ahamiyati:

Radikallashuvning oldini olish uning oqibatlariga qarshi kurashdan ko'ra samaraliroqdir. Barqaror qadriyatlarga ega yoshlarni tarbiyalashga investitsiyalar ekstremistik g'oyalarning tarqalish xavfini kamaytiradi.

ADABIYOTLAR

1. Alekseeva, N. V. Mediagramotnost kak sredstvo profilaktiki ekstremizma. // *Obrazovanie i obuchestvo*, 2019, №4.
2. Samarov R. Axborotning psixologik xavfsizligini ta'minlash mexanizmi /Uslubiy qo'llanma. – Toshkent: Universitet, 2015.
3. Yaxyo Muhammad Amin. Internetdagi tahdidlardan himoya.-Toshkent: Movarounnahr, - 2016. -672b.
4. Zimmel, G. Проблемы молодежи и радикализации. — М.: Наука, 2018.
5. Xyuz, Dj. K. Religioznyy ekstremizm v sovremennom mire. // *International Journal of Social Sciences*, 2020.
6. Fedorov, V. A. Sotsialno-ekonomicheskie faktory radikalizatsii. — SPb.: Prosveshchenie, 2017